

Roman Loth

Pracownia Historii Literatury Okresu Młodej Polski

Biuletyn Polonistyczny 23/4 (78), 93-98

1980

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Z DZIAŁALNOŚCI PRACOWNI NAUKOWYCH

Pracownia Historii Literatury Okresu Młodej Polski

Pracownia Historii Literatury Okresu Młodej Polski IBL PAN w dzisiejszym swym kształcie powstała w dniu 1 grudnia 1975 r. na gruncie prowadzonego poprzednio przez doc. dra hab. R. Zimandę - warszawskiego zespołu poświęconego badaniom literatury młodopolskiej. Kierownictwo nowo powołanej Pracowni zostało powierzone niżej podpisanemu; w jej skład weszli dotychczasowi członkowie zespołu: dr dr H. Filipkowska, J.J. Lipski, B. Wojnowska i doc. dr hab. R. Zimand, a ponadto osoby przeniesione tu z innych pracowni (w następstwie zmian w strukturze osobowej Instytutu): dr hab. J. Prokop, dr dr J. Kądziała, A. Łempicka, A. Werner, mgr M. Puchalska. (W wyniku wspomnianej reorganizacji przestała istnieć krakowska Pracownia Młodopolska IBL PAN.) Na miejsce dr H. Filipkowskiej, która z dniem 1 października 1979 r. przeszła do pracy w KUL, przyjęty został mgr J. Zieliński, doktorant IBL PAN, od dawna z Pracownią współpracujący.

Ten dziesięcioosobowy zespół składa się zatem w większości z osób przyjętych do Pracowni z już zaawansowanymi pracami własnymi, z pracowników o różnym typie doświadczeń naukowych i różnych stanowiskach metodologicznych. Toteż o profilu Pracowni decyduje raczej zakres tematyczny i problemowy podejmowanych badań niż wspólnota osobistych zainteresowań.

Poniższy przegląd działalności Pracowni ogranicza się do informacji o pracach najistotniejszych (wykonanych w ostatnim pięcioleciu, prowadzonych i planowanych), pomijając drobniejsze; uwzględnia przede wszystkim tematy znajdujące się w planie włas-

nym Pracowni, tylko ogólnie wzmiankując o udziale jej członków w pozapracownianych inicjatywach Instytutu.

Główny nurt działań Pracowni wyznaczają badania historycznoliterackie, choć w jej planach występują też prace edytorskie i dokumentacyjne. W grupie badań historycznoliterackich znaczną część planu wypełniają prace poświęcone ujęciom problemowym. Na wstępie przyjdzie tu wymienić inicjatywy zespołowe: przede wszystkim istniejące od 1975 r. seminarium poświęcone studiom porównawczym nad modernizmem. Zostało ono zainicjowane (i jest prowadzone) przez doc. R. Zimanda jako stała impreza pracowniana, gromadząca przedstawicieli różnych dyscyplin (historia i teoria literatury, filozofia, historia sztuki, filologie obce). Referaty dotyczą problemów historycznoliterackich, ale też filozoficznych, pogranicza historii literatury i filozofii, zagadnień świadomości estetycznej i kulturowej epoki. Uczestnicy seminarium reprezentują różne ośrodki naukowe, akademickie i uczelniane, w tym również pozawarszawskie (Kraków, Lublin, Toruń). Zebrania odbywają się przeciętnie raz na miesiąc i skupiają od kilkunastu do dwudziestu kilku uczestników. Zainteresowanie zespołu zagadnieniami świadomości kulturowej epoki wyraża się również w planowanej na rok 1981 konferencji naukowej (organizowanej wspólnie z Towarzystwem Naukowym Płockim oraz Muzeum Mazowieckim w Płocku) na temat: "Świadomość literacko-estetyczna i kulturalna Młodej Polski". Przewiduje się wydanie książki zbiorowej z materiałami sesji.

W zakresie prac indywidualnych, poświęconych poszczególnym problemom epoki, prowadzone są następujące: dr H. Filipkowska: "Typy i funkcje mitologii w literaturze Młodej Polski"; dr J.J. Lipski: "Modernizm polski jako prąd wielonurtowy"; mgr M. Puchalska: "Młodopolskie dziedzictwo »Pałuby« K. Irzykowskiego"; mgr J. Zieliński: "Problemy powieści autobiograficznej przełomu XIX i XX w.".

Rozpoczęte są lub planowane na lata najbliższe tomy studiów: mgr M. Puchalska: "Studia nad Młodą Polską" (w czterech grupach tematycznych, dotyczących: młodopolskiego synkretyzmu, świadomości modernistycznej, kryteriów periodyzacji, wreszcie recepcji Młodej Polski); dr hab. J. Prokop: "Stereotypy wyobraźni społeczno-narodowej i ich funkcje w literaturze przełomu XIX i XX wieku"; mgr J. Zieliński: "Anarchizm w literaturze Młodej Polski"; doc. R. Zimand: "Studia nad powieścią przełomu XIX i XX wieku". Prace wiążące się z epoką młodopolską, choć podstawową problematyką usytuowane już w okresie późniejszym, podejmuje dr A. Werner. Jest to m.in. planowany tom szkiców poświęconych problematyce katastrofizmu w polskiej myśli humanistycznej i literaturze polskiej XX wieku. Dr Werner pracuje również nad rozprawą "Funkcje demitologizacyjne literatury i filmu po roku 1956".

W kręgu zainteresowań Pracowni znajdują się też indywidualności pisarskie epoki. W pięćdziesiątą rocznicę śmierci Jana Kasprowicza, w dniu 1 sierpnia 1976, odbyło się w Zakopanem sympozjum naukowe zorganizowane staraniem Pracowni we współpracy ze Stowarzyszeniem Przyjaciół Twórczości J. Kasprowicza. W półwiecze zgonu Stanisława Przybyszewskiego (1977) zorganizowano w Warszawie poświęconą mu konferencję, przy udziale pracowników naukowych z Instytutu Słowianoznawstwa i Bałkanistyki AN ZSRR. Wygłoszono na niej 12 referatów, które zostały - pod red. dr H. Filipkowskiej - przekazane do druku w formie książki zbiorowej pt. "Stanisław Przybyszewski. Materiały konferencji naukowej w 50-lecie zgonu pisarza (25-26 listopada 1977)". Na rok 1984 - 120-lecie urodzin Stefana Żeromskiego - Pracownia planuje sesję pod roboczo sformułowanym tytułem "»Dzienniki«, listy i inne formy niefabularnej prozy Żeromskiego".

Wśród prac indywidualnych, poświęconych pisarzom epoki,

prowadzone są w planach zespołu następujące: dr J. Kądziała: "Poglądy i działalność Stefana Żeromskiego w latach 1914-1919"; dr J.J. Lipski: "Twórczość Jana Kasprówicza w latach 1906-1926" (trzeci tom monografii, której dwa pierwsze tomy zostały już opublikowane); dr B. Wojnowska: "Stanisław Witkiewicz - sztuka wyzwolona i jej powinności" (cz. 1: "Krytyka i estetyka" - na ukończeniu, cz. 2: "Mit góralski" - planowana); doc. R. Zimand: "Powieść jako technika perswazji. (O »Ziemi obiecanej« W.S. Reymonta)"; tenże: "Ruskin i Młoda Polska".

W planach Pracowni mieszczą się również prace e d y t o r s k i e, zaplanowane bądź jako wydania krytyczne, bądź popularnonaukowe. Stopniowo opracowywane są kolejne tomy edycji krytycznej "Pism zebranych" J. Kasprówicza (dr J.J. Lipski, doc. R. Loth): po dwóch opublikowanych już tomach oddany został do druku tom IV, w przygotowaniu znajdują się tomy III i VI. Nadto w trakcie opracowania bądź w bliskich planach są następujące wydania krytyczne: dr A. Łempicka: "Prapremiera »Wyzwolenia« w fototypicznym wydaniu dwu egzemplarzy reżyserskich"; mgr M. Puchalska: "Poezje zebrane Marii Grossek-Koryckiej" i mgr J. Zieliński: "Poezje zebrane Bogusława Adamowicza" - obie pozycje przeznaczone do serii "Biblioteka Poezji Młodej Polski". Dla serii "Biblioteka Narodowa" przygotowywane są wydania popularnonaukowe: wyboru z "Dzienników" S. Żeromskiego (dr J. Kądziała) i wyboru nowel, opowieści i reportaży W.S. Reymonta (mgr M. Puchalska).

W grupie prac d o k u m e n t a c y j n y c h mieści się "Kronika życia i twórczości Jana Kasprówicza", opracowywana przez doc. k. Lotha. Pierwsza jej część (lata 1860-1901) jest ukończona, druga (1901-1926) - w przygotowaniu.

Oprócz badań we własnym planie Pracowni członkowie zespołu

uczestniczą w instytucyjnych inicjatywach międzypracownianych. Są to przedsięwzięcia następujące: 1) autorski udział w zbiorowych opracowaniach historycznoliterackich: "Obraz literatury polskiej XIX i XX wieku" (dr J.J. Lipski); "Słownik literatury XIX wieku" (doc. R. Loth); "Słownik literatury XX wieku" (mgr M. Puchalska, dr A. Werner); podręcznik "Literatura polska 1918-1975" (dr A. Werner). - 2) Opracowania edytorskie poszczególnych tomów "Dzieł zebranych" Stefana Żeromskiego oraz udział w pracach Komitetu Redakcyjnego "Dzieł" (dr J. Kądziela, mgr M. Puchalska). - 3) Uczestnictwo w pracach bibliograficzno-dokumentacyjnych: przy "Słowniku Pseudonimów Pisarzy Polskich" (dr J.J. Lipski, mgr M. Puchalska), przy "Słowniku współczesnych pisarzy polskich" (doc. R. Loth), przy biobibliograficznym słowniku "Pisarze polscy" (tzw. "Małym Korbucie" - dr H. Filipkowska, doc. R. Loth); opracowanie autorskie wyodrębnionych monograficznie tomów "Nowego Korbuta", poświęconych: J. Kasproviczowi (doc. R. Loth) i S. Żeromskiemu (dr J. Kądziela).

Indywidualne dokonania popularnonaukowe i naukowe członków Pracowni spoza planu Instytutu Badań Literackich PAN nie mogą być przedmiotem opisu w relacji o pracach i planach młodopolskiej pracowni IBL PAN. Jedno z nich winno być tu jednak wspomniane - ze względu na wagę i zasięg inicjatywy: przygotowanie koncepcyjne i współorganizowanie przez mgr M. Puchalską głośnej wystawy w Muzeum Literatury "W kręgu Chimery" oraz jej udział w imprezach towarzyszących (współredakcja katalogu wystawy, referat na konferencji naukowej związanej z ekspozycją).

*

W ogólnym spojrzeniu na dorobek i plany Pracowni Historii Literatury Okresu Młodej Polski daje się zauważyć: 1) zdecydowana przewaga zainteresowania prozą, 2) dominacja tego typu

opracowań, które ujmują literaturę w szerokim kontekście kulturowym epoki, sytuując ją wobec prądów filozoficznych, nurtów światopoglądowych, systemów i sposobów myślenia i odczuwania właściwych okresowi Młodej Polski. Ta orientacja teoretyczno-metodologiczna, która nb. patronowała powołaniu wspomnianego na wstępie seminarium, wydaje się wyznaczać efektywną poznawczą drogę również i dalszym działaniom zespołu.

Doc. dr hab. Roman Ioth

**Problematyka badawcza
Pracowni Historii Czasopiśmiennictwa Polskiego XIX i XX w.
w latach 1981—1985**

Większość zadań badawczych, dokumentacyjnych i publikacyjnych Pracowni zaplanowanych do realizacji w minionej "pięcioletce" została zrealizowana. Badania te dotyczyły - najogólniej rzecz traktując - wpływu prasy różnych epok na świadomość społeczeństwa. Pojawiła się więc synteza prasy polskiej do 1945 r., ukazały się drukiem - lub w najbliższym czasie ukażą się - główne monografie czasopism lub problemów, systematycznie ukazywał się "Kwartalnik Historii Prasy Polskiej".

W kolejny okres badań, ujęty nowym planem, wchodzi zespół Pracowni w mniej więcej podobnym, jak dotąd, składzie, bogatszy jedynie o doświadczenia kilku lat pracy w nowych warunkach. Liczy on obecnie pięciu doktorów habilitowanych, trzech doktorów i jednego tylko magistra w grupie pracowników naukowobadawczych oraz dokumentalistkę i dwóch pracowników naukowo-technicznych. Zespół ten, przy udziale sporego grona współpracowników spoza